
Potensforskning og markedsføring

KOMMENTAR

JOHN-ARNE SKOLBEKKEN

Email: johnas@svt.ntnu.no
Psykologisk institutt, NTNU
7491 Trondheim

Viagra skal det være stort behov for. Helt siden 1999 er nordmenn blitt fortalt at hver tredje norske mann har potensproblemer. Først i år er studien som ligger til grunn for tallene publisert, og det i Tidsskriftet. All offentlig presentasjon forut for denne publiseringen er knyttet til firmaet Pfizer. Intet ved artikkelen i Tidsskriftet tyder på at Pfizer har bidratt finansielt til studien, til tross for at det foreligger opplysninger fra tidligere om at så er tilfellet.

Det sies at mange har erindringer om hvor de var 22. november 1963. Langt færre husker sannsynligvis hvor de var 23. januar 1999. For egen del overhørte jeg under frokosten denne dagen radiomeldingen om at hver tredje nordmann har potensproblemer. Min første innskyttelse var at dette måtte være feil – hvilket viste seg å være riktig. Bildet av norsk impotensprevalens ble nyansert etter som nyheten ble gjentatt utover dagen. Det var ikke en tredel av alle norske menn som hadde potensproblemer, men en tredel av de over 40. Dette var fremkommet i en spørreundersøkelse blant østfoldinger som hadde vært hos sin allmennpraktiserende lege i løpet av et par måneder på slutten av 1998.

Forskningsfunnet ble funnet såpass interessant at det ble dekket i TV-nyhetene senere på kvelden. Her ble det gjort intervjuer med noen av legene som stod bak undersøkelsen. Jeg husker ikke lenger hva som ble sagt, for min oppmerksomhet ble trukket mot TV-bildets bakgrunn. Der drog jeg kjensel på den blå logoen til firmaet som selger de blå tablettene som staten kort tid i forveien hadde sagt nei til å sette på blåresept. Forskningen var med ett plassert i en kontekst jeg syntes å dra kjensel på, og med Fosamax-saken i friskt minne ventet jeg i spenning på fortsettelsen.

Normalitet, alderdom og sykdom

Flere aviser omtalte saken dagen etter, med utgangspunkt i en nyhetsmelding fra NTB (1). Informasjonen som lå til grunn for meldingen, var fremkommet på en pressefrokost i forkant av Pfizer-forum, hvor studien ble presentert av Stein Vaaler, leder for Rikshospitalets avdeling for klinisk epidemiologi og sykehusstatistikk.

Av NTB-meldingen fremgikk det at Vaaler var overrasket over de høye prevalenstallene. Han ble sitert på at ”Hvis det er noen feilkilder i undersøkelsen, er det all grunn til å tro at det må være underrapportering, ettersom folk som regel tror de er mer normale enn de er” (1). Jeg ble mest overrasket over at Vaaler ikke nevnte muligheten for seleksjonsskjevhet som ligger i en pasientpopulasjon. At det videre er vanlig å være unormal, er intet mindre enn sensasjonelt, ettersom Gauss-kurven dermed kan betraktes som falsifisert.

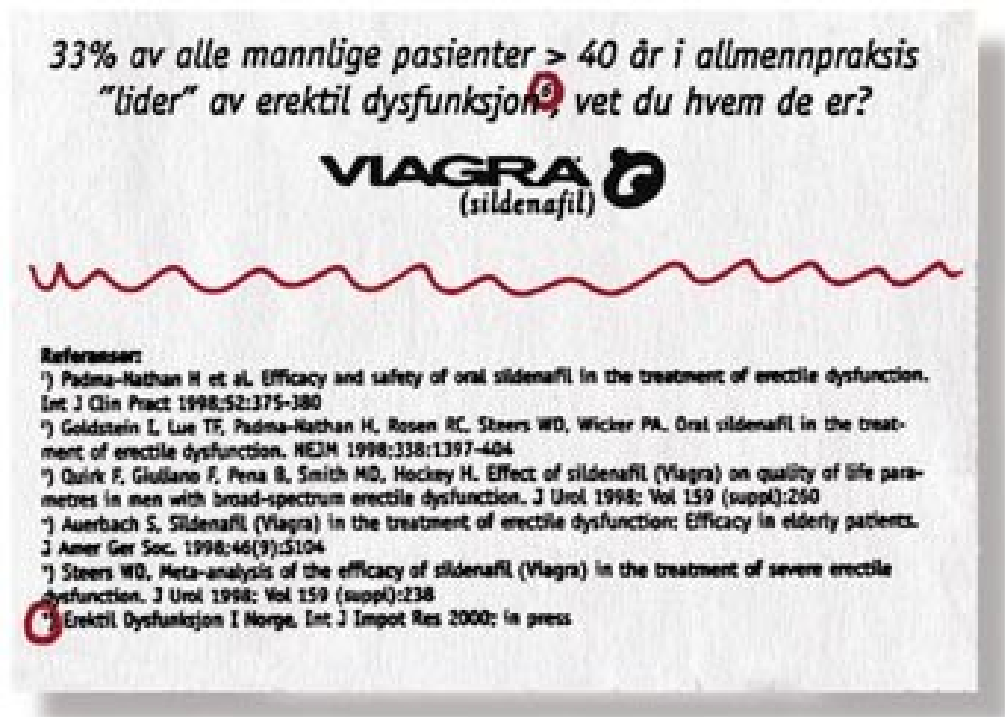
I VG (2) understreket Vaaler at impotens ikke er en naturlig del av aldringsprosessen. Hva som er naturlig, kan det sies mye om, men et av de klareste funnene i studien er at potensproblemene tiltar med økende alder (3). Spørsmålet om vi står overfor nok en medikalisering av aldringsprosessen, synes iallfall aktuelt (4).

Hvor mange bidrog til studien?

Utover fortolkningen av studien er det flere opplysninger som bidrar til en viss undring. Av artikkelen i Tidsskriftet fremgår at 49 allmennpraktiserende leger rekrutterte 1 182 menn til å delta (3). Andre kilder oppgir 55 rekrutterende leger (5) og at det deltok mer enn 1 400 menn i studien (1). Det kan selvsagt være legitime grunner til at 11 % av legene og 16 % av respondentene har forsvunnet underveis. At det ikke er redegjort for diskrepansen, virker derimot ikke legitimt.

Kilde: Pfizer.no

Studien skulle publiseres i Tidsskriftet så fort finansanalysene var foretatt, hvilket skulle ta et par måneder (2). Det tok to år. Etter hvert som tiden gikk, foretok jeg flere litteratursøk for å se om studien var publisert annensteds – uten resultat. Søk på Internett gav to tilslag utenom presseomtalen. Vaalers presentasjon på Pfizer-forum var en periode tilgjengelig som lydopptak på nettet. Videre ble studien omtalt av Christiansen & Svendsen (5). Felles for presentasjonene er at de finnes på Pfizers norske hjemmesider. I tillegg mottok Tidsskriftets lesere i hele år 2000 informasjon om studien via Pfizers annonsering for Viagra. Som det fremgår av figur 1 avviker referansen fra det som vanligvis aksepteres i fagtidsskrifter.

Figur 1 Informasjon om studiens internasjonale publisering, gjengitt i Viagra-annonse

Til tross for Vaalers forsikringer om en fri presentasjon av studien (1), er all offentlig presentasjon jeg har funnet om den forut for publiseringen i Tidsskriftet knyttet til Pfizer. Muligheten for at det foreligger en nær sammenheng mellom gjennomføringen og presentasjonen av studien og markedsføringen av Viagra er påfallende.

Formidling og spilleregler

En slik sammenheng er legitim, gitt at spillereglene følges. Av NTB-meldingen fremgår det at studien i startfasen ble delvis finansiert av Pfizer (1). I Tidsskriftets forfatterveiledning står det at opplysninger om finansiell bistand skal offentliggjøres på slutten av artikkelen. Noen slik redegjørelse foreligger ikke, hvilket indikerer et mulig brudd på Tidsskriftets etiske retningslinjer.

Studien er også under internasjonal publisering (fig 1). I skrivende stund har *International Journal of Impotence Research* (6) publisert fem av seks ordinære numre samt fem supplementer i 2000, uten at artikkelen finnes blant disse. Direkte henvendelse til tidsskriftet har ikke gitt svar på når publiseringen vil skje, da redaksjonen ikke finner artikkelen ut fra den gitte referansen (Vicki Clasper, personlig meddelelse). Jeg venter derfor i spenning på hvilke nye forskningsresultater den internasjonale publiseringen bringer. For den inneholder vel noe mer enn en oversettelse av det som allerede er publisert på norsk?

LITTERATUR

1. En tredel av menn over 40 har potensproblemer. Norsk telegrambyrå 23.1.1999.

2. 1 av 3 over 40 år har potensproblemer. Påvirkes ikke av langvarig bruk av røyk og alkohol. VG 24.1.1999.
 3. Vaaler S, Lövkvist H, Svendsen KOB, Furuseth K. Erekttil dysfunksjon hos norske menn over 40 år Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 28 – 32.
 4. Gilbert D, Walley T, New B. Lifestyle medicines. BMJ 2000; 321: 1341 – 4.
 5. Christiansen E, Svendsen KOB. Ereksjonssvikt hos diabetikere – forekomst, diagnostikk og behandling. www.pfizer.no/main.asp?action=vis_side&mappe_id=6837&side_id=6004
 6. www.stockton-press.co.uk/ijir/
-

Publisert: 20. februar 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 4. juni 2026.